

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2291

Vragen van de leden **Ellemeet** en **Özütok** (beiden GroenLinks) aan de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *het bericht «Waarnemers: maak stembiljet verkiezingen gebruiksvriendelijker»* (ingezonden 13 juni 2017).

Antwoord van Minister **Plasterk** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), mede namens de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (ontvangen 10 juli 2017).

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het OVSE-rapport waarin kritiek wordt geuit op het Nederlandse stembiljet tijdens de verkiezingen van 15 maart?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2, 3

Deelt u de mening dat het onacceptabel is dat mensen met een beperking niet adequaat in staat zijn hun stem uit te brengen? Zo ja, hoe gaat u dit voorkomen bij de volgende verkiezingen? Zo nee, waarom niet? Erkent u de constatering in het OVSE-rapport dat veel medewerkers niet op de hoogte waren van de mogelijkheden voor hulp in het stembiljet voor mensen met een beperking? Hoe gaat u ervoor zorgen dat bij de volgende verkiezingen medewerkers van stembiljetten wel goed op de hoogte zijn?

Antwoord 2, 3

Ik deel de mening dat kiezers met een beperking zoveel mogelijk zelfstandig hun stem moeten kunnen uitbrengen. Ik heb in het OVSE-rapport gelezen dat stembureauleden niet altijd toestemming gaven voor hulp in het stembiljet aan kiezers met een lichamelijke beperking. Dat is in strijd met de Kieswet, die in artikel J 28 bepaalt dat aan deze kiezers op hun verzoek wel degelijk hulp moet worden toegestaan. Gemeenten moeten ingevolge artikel E 4, tweede lid, van de Kieswet hun stembureauleden een training geven. Ik zal de gemeenten vragen om daarbij de volgende keer nadrukkelijker aandacht te besteden aan deze regel.

¹ <http://www.volkskrant.nl/binnenland/waarnemers-maak-stembiljet-verkiezingen-gebruiksvriendelijker~a4499591/>

Vraag 4

Bent u voornemens om, in lijn met VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap, het vanaf de volgende verkiezingen volledig mogelijk te maken dat alle mensen met een beperking hulp krijgen in het stembokje om hun stem uit te brengen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 4

Artikel 29 (a) (iii) van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (Trb. 2016, 105) verplicht ertoe kiezers met een handicap, waar nodig, op hun verzoek ondersteuning toe te staan door een persoon van hun eigen keuze. Echter, het toestaan van hulp *in het stembokje* brengt het risico mee van ongewenste beïnvloeding, wat in strijd is met het principe van stemvrijheid. De regering heeft daarom bij de bekrachtiging van het Verdrag een interpretatieve verklaring afgelegd, die inhoudt dat de term «ondersteuning» moet worden opgevat als ondersteuning buiten het stembokje². Zoals opgemerkt in mijn antwoord op de vragen 2 en 3, maakt de Kieswet een uitzondering voor kiezers met een *lichamelijke* beperking. Hulp in het stembokje aan deze kiezers kan worden geacht niet de zelfstandigheid van het stemmen in gevaar te brengen, maar uitsluitend de handeling *sec* (het invullen van het stembiljet) te ondersteunen.

Gelet op het potentiële risico van drang of dwang die de eigen vrije keuze aantast, staat de Kieswet geen hulp in het stembokje aan kiezers met een verstandelijke beperking toe.

Vraag 5

Bent u bereid het stembiljet gebruiksvriendelijker te maken voor volgende verkiezingen, bijvoorbeeld met grotere lettertypes en herkenbare partijlogo's? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke verbeteringen ziet u concreet voor zich?

Antwoord 5

In 2015 heeft de regering een wetsvoorstel ingediend dat experimenten mogelijk had moeten maken met een nieuw model stembiljet. Doel van dat wetsvoorstel was onder meer om waar mogelijk de toegankelijkheid van het stembiljet te verbeteren voor kiezers. Zo zou het gebruik van logo's van politieke groeperingen het stembiljet toegankelijker kunnen maken voor laaggeletterde kiezers. Ook bood het kleinere formaat van het stembiljet mogelijkheden om hulpmiddelen te ontwikkelen voor het gebruik van het stembiljet door kiezers met een visuele beperking. Het wetsvoorstel heeft helaas niet voldoende steun gekregen in de Tweede Kamer en is verworpen³. Dat neemt niet weg dat de gebruiksvriendelijkheid van het stembiljet blijvende aandacht vergt. Tijdens het plenaire debat met uw Kamer over de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing, op 20 juni jl., leek er alsnog steun te zijn voor een wetsvoorstel dat experimenten mogelijk maakt met een toegankelijker stembiljet. Zoals ik heb opgemerkt in mijn brief van 30 juni jl. aan uw Kamer⁴, ben ik bereid om het wetsvoorstel opnieuw in procedure te brengen.

Vraag 6

Kunt u toelichten of, in lijn met de Kieswet, minimaal 25% van de stembokjes toegankelijk is geweest voor mensen met een beperking? Bent u bereid te onderzoeken of een wijziging van de Kieswet nodig is om toegankelijkheid voor mensen met een beperking te verbeteren, zoals het meenemen van een begeleider in het stembokje? Zo nee, waarom niet?

² Deze interpretatieve verklaring luidt: «To safeguard voting by secret ballot without intimidation, as provided for in article 29 (a) (ii), and to ensure the principle of one vote per person, the Kingdom of the Netherlands declares that it will interpret the term «assistance» in article 29 (a) (iii) as assistance only to be effected outside the voting booth, except with regard to assistance required due to a physical disability, in which case assistance may also be permitted inside the voting booth.»

³ Handelingen II, 2015/16, 24 mei 2016, nr. 101, item 9.

⁴ Kamerstuk 31 142, nr. 71.

Antwoord 6

Begin 2016 heeft uw Kamer een amendement⁵ aanvaard op het wetsvoorstel tot goedkeuring van het eerdergenoemde VN-Verdrag. Het amendement regelt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor kiezers met lichamelijke beperkingen. Het amendement is zo geformuleerd dat de inwerkingtreding ervan separaat bij koninklijk besluit kan worden geregeld. Dit heeft mij de gelegenheid geboden een onderzoek te laten doen naar de consequenties van het amendement. Ik heb het onderzoeksrapport op 19 juni jl. aan uw Kamer gestuurd⁶. Het onderzoek brengt ook in kaart hoe het er op 15 maart jl. voorstond met de daadwerkelijke toegankelijkheid van de stemlokalen. Daarbij is nagegaan in hoeverre de onderzochte stemlokalen voldeden aan de criteria die zijn neergelegd in de zogenaamde Checklist toegankelijkheid stemlokalen⁷. Uit het rapport blijkt dat de gemiddelde toegankelijkheid van de stemlokalen wordt beoordeeld met een 8,2. Deze positieve score blijkt bij volgende verkiezingen nog verder omhoog te kunnen, omdat relatief eenvoudige maatregelen te vaak nog achterwege blijven. Er is echter geen enkel stemlokaal dat voldoet aan alle toegankelijkheidscriteria; de voorgeschreven 25% toegankelijkheid wordt dus niet gehaald. Het is, gelet op de uitvoeringsconsequenties, aan het volgende kabinet om een beleidsreactie te formuleren op de uitkomsten van dit onderzoek.

Vraag 7

Bent u bereid medewerkers beter op de hoogte te stellen van de mogelijkheden en rechten voor slechtzienden bij het uitbrengen van hun stem? Deelt u de opvatting van de OVSE dat een vergrootglas alleen niet genoeg is bij het uitbrengen van hun stem? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 7

Kiezers die vanwege een visuele beperking ook met behulp van een vergrootglas niet zelfstandig hun stembiljet kunnen invullen, kunnen op grond van artikel J 28 van de Kieswet assistentie krijgen bij het invullen van hun stembiljet. Een gewoon vergrootglas is voor sommige slechtziende kiezers niet afdoende om het stembiljet te kunnen lezen. Er zijn echter hulpmiddelen voor zeer slechtziende kiezers waardoor het lezen van het stembiljet wel mogelijk wordt. Ik zal met de gemeenten overleg voeren over de inzet van dergelijke hulpmiddelen. Voor het overige verwijs ik naar het antwoord op vraag 5.

⁵ Kamerstuk 33 990, nr. 33.

⁶ Kamerstuk 31 142, nr. 62, blg. 811011.

⁷ Deze Checklist, op verzoek van het ministerie van BZK opgesteld in samenspraak met de gezamenlijke gehandicaptenorganisaties, wordt door het ministerie voorafgaand aan elke verkiezing gestuurd aan alle gemeenten, met het verzoek om bij het aanwijzen van de stemlokalen rekening te houden met de daarin opgenomen criteria.